

Enskild motion

Motion till riksdagen 2017/18:288

av **Jan Lindholm (MP)**

Fri motionsrätt i riksdagen

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i motionen om att återkomma med lagförslag som innebär att den allmänna motionstiden upphävs och att det i stället införs en generell initiativrätt för samtliga riksdagens ledamöter genom ständig motionsrätt och tillkännager detta för riksdagsstyrelsen.

Motivering

Bakgrund

Riksdagen är den folkvalda församling som utgör landets högsta beslutande organ. Trots detta förhållande har riksdagen ålagt sig själv starka inskränkningar i initiativrätten till sitt eget arbete. Regeringen däremot, som är underställd riksdagen, har rätten att när som helst initiera en ny fråga i riksdagen. Ett mycket märkligt förhållande. Tvärtom vore mer logiskt än opraktiskt.

Riktigt så illa som i ovanstående stycke är det dock inte eftersom riksdagens utskott i princip alltid har möjlighet att göra det som kallas för ett utskottsinitiativ, vilket innebär att riksdagen den vägen tar ett initiativ till att öppna en fråga för beslut utan en beställning från regeringen. Detta sker dock inte särskilt ofta. Regeringen måste även lämna in sitt förslag (proposition) till riksdagen före ett visst datum i senare delen av

mars varje år för att ha en garanti att riksdagen hinner ta beslut under innevarande riksdagsår. Men helt klart är att regeringens initiativrätt vida överstiger den som riksdagens ledamöter har. Detta faktum kan självklart inte ses som något annat än en tvivelaktig inskränkning i medborgarnas möjligheter att via sina folkvalda påverka den förda politiken.

Riksdagsledamöternas verktyg är i första hand verktyg för att reagera på, kontrollera och granska regeringens arbete. Det är exempelvis möjligt att skriva följdmotioner på regeringens propositioner.

Ledamöternas möjlighet till initiativ för nya frågor är i praktiken inskränkt till den så kallade allmänna motionstiden en gång per år. På många sätt så framstår det som en ganska ineffektiv och ålderdomlig regel för initiativ som en gång i tiden kan ha varit motiverad på grund av den teknik och de arbetsmetoder som tillämpats. Exempelvis på den tiden när riksmöten enbart pågick några månader per år.

Med dagens moderna datoriserade ärendehantering bör de flesta av de hinder som då kan ha varit reella för en fri motionsrätt kunna undanröjas. Någon bättre metod för att pröva vilka eventuella hanteringsproblem som en helt fri initiativrätt för ledamöter skulle kunna leda till, än att pröva det under en mandatperiod, torde inte finnas.

Vilka andra motiv kan då finnas, utöver det ovan anförda om maktförhållandet mellan riksdag och regering i fråga om rätten till initiativ, som skulle kunna vara relevanta att anföras som hinder för en helt fri motionsrätt för riksdagsledamöter?

Särskilt för ledamöter i opposition innebär det nuvarande systemet en onödig och extrem överbelastning under perioden före allmänna motionstidens slut. Även om idéer och underlag för motioner kontinuerligt samlas på hög och texter bearbetas löpande under året så vill ingen ledamot riskera att lämna in en motion som i någon form kan uppfattas som inaktuell eller i avsaknad av det senaste i frågan. Därför strävar ledamöterna efter att justera och uppdatera sina motionstexter in i det sista. Vi ledamöter vet ju att det kan ta år innan motionen behandlas och att det därför inte är konstigt om en motion vid utskottsbehandlingen har åldrats, men alla förstår inte arbetsgången. Om motioner kunde lämnas in löpande så blir det tydligare för medborgarna att motionen är knuten till en viss kontext eftersom dess inlämningsdatum då knyter motionen till en tidpunkt där frågan var aktuell i samhällsdebatten.

Den medborgare som kontaktat en ledamot och övertygat ledamoten om att frågan som hen lyfter är så viktig att den föranleder en motion behöver då inte vänta ända till nästa allmänna motionstid för att försäkra sig om att förslaget väcks. Ledamoten skulle med löpande motionsrätt kunna visa medborgaren att en motion lämnats in i systemet direkt. Vi får på så vis en av ledamöter filtrerad initiativmöjlighet för alla medborgare. Det skulle troligen vitalisera demokratin och kunna bidra till att öka politikens status bland medborgarna.

Systemet med en specifik motionstid inbjuder även till att beskriva motionerandet som en form av volymtävling. Vem skriver flest motioner, vem skriver längst motioner? Att tillåta att motioner lämnas in när som helst under året skulle förmodligen innebära att sakfrågan har lättare att nå fram.

Många som analyserat frågan om formerna för riksdagsledamöters motionsrätt har även påpekat att ett avskaffande av allmänna motionstiden förmodligen innebär att antalet motioner skulle minska. Den stora motionsvolymen anses ibland vara ett problem, vilket naturligtvis ur ett demokratiperspektiv kan ifrågasättas. Om det är en fördel eller en nackdel om det totala antalet motioner skulle förändras med en helt fri motionsrätt är kanske en mindre viktig aspekt än möjligheten att de motioner som lämnas in skulle kunna bli både mer aktuella och bättre genomarbetade.

Vilka motiv kan man då hitta som orsak till att inte öppna upp för en fri motionsrätt? Det enda motiv som framförts är egentligen oron för svårigheterna att strukturera utskottsarbetet med i första hand betänkandeplaneringen. Varför det skulle vara ett problem är dock svårt att förstå. Tror man att ledamöter i stället för att skriva följdmotioner på regeringens proppar skulle välja att skriva motioner i samma ämne så snart riksdagen beslutat något?

Varför skulle det vara ett problem om det varje vecka under en mandatperiod lämnas in motioner i samma eller vitt skilda frågor från olika ledamöter? Utskotten har ju en viss planering så det borde inte vara någon svårighet att exempelvis ett antal veckor före det att utskottet avser påbörja behandlingen av en viss fråga lägga ut information om det så att ledamöter som vill skriva men som inte gjort det får en viss tid på sig att komma in med sitt unika förslag. De flesta frågor återkommer med en viss regelbundenhet redan idag så i praktiken blir det ingen skillnad för den ledamot som inte kommer till skott vid rätt tillfälle. Den som är alert får emellertid möjlighet att lägga in ett väldigt aktuellt förslag till skillnad från med dagens modell.

En sådan modell skulle även minska den frustration som jag tror att många riksdagsledamöter upplevt i utskottsarbetet när man egentligen skulle kunna finna en bred kompromiss men ingen har skrivit om just det i tid varför just den lösning som vid behandlingstillfället har mognat fram som den bästa lösningen inte existerar som ett beslutsalternativ.

Regeln att alla motioner skall behandlas inom mandatperioden kan bytas ut mot en regel om att inlämnade motioner skall behandlas inom ett visst antal år. Det kan inte vara något demokratiskt problem om en ledamot inte längre är ledamot när hens förslag behandlas eftersom alla tillhör något parti. Den ledamot som lämnat riksdagen kan då i stället njuta av alla andra ledamöters försök att tala för eller emot det egna förslaget. En sådan regel har både för- och nackdelar, men löser det som jag uppfattat som det främsta hindret för en ständig motionsrätt.

Att medborgarna numera har utökade möjligheter att lämna så kallade medborgarförslag i landets kommuner anser jag är ett ytterligare motiv för att inte behålla begränsningarna i initiativrätten för riksdagsledamöter. Någon motsvarande begränsning finns inte i kommunallagen för ledamöter i landsting och primärkommuner. Självklart skall man vara försiktig med förändringar av det här slaget men frågan har nu väckts under flera årtionden så snart borde tiden vara mogen för att släppa kreativiteten lös hela året även hos riksdagens ledamöter.

Förslag till beslut

Riksdagen bör enligt min mening se över sina egna självpåtagna inskränkningar i fråga om ledamöters motionsrätt. Ständig motionsrätt bör införas snarast möjligt.

Konsekvenserna av en sådan förändring bör sedan riksdagsförvaltningen och utskottskanslierna löpande hantera med målet att förenkla och snabba upp hanteringen. Rätten att få en motion behandlad inom den mandatperiod där den lagts bör bytas ut mot en rätt att motionen behandlas inom exempelvis tre år. Riksdagen bör med dessa enkla principer snarast kunna ändra motionsrätten för ledamöter så som föreslås i motionen.

Beslut i denna fråga behöver inte beredas av regeringen med en proposition som underlag för beslut utan frågan bör helt och hållet hanteras inom riksdagen. Riksdagen skall självklart inte höra regeringen när det gäller frågan om vår egen arbetsformer, bland annat för att markera att regeringen faktiskt är underställd riksdagen.

Jan Lindholm (MP)